

УДК 39:[355.318(477) "19"]001.891 Г. Дем'ян
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2024.02.442>

ЗАКОНОТВОРЧИСТЬ ГРИГОРІЯ ДЕМ'ЯНА У ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ

Галина КОВАЛЬ

ORCID ID: <https://orcid.org/000-0002-2998-2357>

докторка філологічних наук,
провідна наукова співробітниця,
Інститут народознавства НАН України,
відділ фольклористики,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: galyna.kov@gmail.com

Одна з важливих сторінок діяльності Г. Дем'яна — депутатська робота другого скликання у Верховній Раді України. Мета цієї статті полягає в розкритті його законодавчих ініціатив та пропозицій у вищому державному органі. Методологія дослідження опирається на історичні, політологічні, юридичні, культурологічні й аналітико-теоретичні методи, які дали змогу об'єктивно оцінити нормативно-правову базу цілої системи. Г. Дем'ян реалізовував програму Конгресу Українських Націоналістів «Український вибір — 1994», яка ґрунтувалася на важливих націєтворчих завданнях. Пріоритетною для нього виявилася справа офіційного визнання ОУН і УПА, статус ветеранів учасників національно-визвольних змагань, про що неодноразово артикулював на сесіях Верховної Ради. Як ініціатор висновку про визнання боротьби 1940—1950-х рр. говорив про це прямо й відверто, закликав шанувувати пам'ять лідерів націоналістичного й повстанського рухів, вітав депутатів та громадськість з 55 річницею УПА. Чимало пропозицій подав Г. Дем'ян до Конституції України. Особливо наполягав на дотриманні прав і свобод громадян. Він виступав за підтримку української армії, посилення її військової спроможності, національної сутності за духом. Чималий блок питань народного депутата стосувався захисту української мови, історії, культури, особливо в академічних та освітніх, державних установах. Г. Дем'ян розробив та прагнув до втілення законопроекту про статус гірських районів, надання жителям цих територій державних гарантій та пільг, якими вони користуються й досі. Такою цілеспрямованою й непохитною була національна позиція Г. Дем'яна у відстоюванні на державному рівні інтересів українців.

Ключові слова: народний депутат, Верховна Рада України, національно-визвольні змагання, армія, мова, культура.

Halyna KOVAL

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2998-2357>

Doctor of Philology [Dr. Hab], Leading Researcher,
Institute of Ethnology of the NAS of Ukraine,
Department of Folklore,
15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: galyna.kov@gmail.com

HRYHORII DEMYAN'S LEGISLATIVE ACTIVITY IN THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE

One of the important aspects of Hryhorii Demyan's activity was his work as a deputy during the second convocation of the Verkhovna Rada of Ukraine. *The aim of this article* is to reveal his legislative initiatives and proposals in the highest state body. *The research methodology* is based on historical, political science, legal, cultural studies, and analytical-theoretical methods, which have facilitated an objective assessment of the normative-legal framework of the entire system. H. Demyan implemented the program of the Congress of Ukrainian Nationalists «Ukrainian Choice — 1994», which was based on important nation-building tasks. The official recognition of the OUN and UPA, and the status of veterans for the members of the national liberation movement were his priority tasks, which he repeatedly articulated at sessions of the Verkhovna Rada. As the initiator of the conclusion on the recognition of the 1940s—1950s struggle, he spoke openly and directly about it, encouraging to commemorate the leaders of the nationalist and insurgent movements (Z. Kossak, D. Hrytsai), and congratulated deputies and the public on the UPA 55th anniversary. Hryhorii Demyan submitted many proposals for the new fundamental Law of Ukraine — the Constitution. He particularly emphasised on observance of the rights and freedoms of citizens. He advocated for support for the Ukrainian army, strengthening its military capabilities and the spirit of national essence. A significant block of issues of the People's Deputy concerned the protection of the Ukrainian language, history, and culture, especially in academic and educational institutions, as well as in state institutions. H. Demyan developed and sought the implementation of a bill on the status of mountainous regions, providing residents of these territories with state guarantees and benefits, which they continue to have. Hryhorii Demyan's national position in defending the interests of Ukrainians at the state level was determined and unwavering.

Keywords: People's Deputy, the Verkhovna Rada of Ukraine, national-liberation movement, army, language, culture.

Вступ. Після здобуття Україною незалежності в 1991 році Г. Дем'ян активізував свою наукову та громадську діяльність. Саме тоді виникла нагальна потреба в посиленні національно-патріотичної роботи. У 1992 році утворилася нова політична партія — Конгрес Українських Націоналістів, офіційно зареєстрована 1993 року, членом якої став Г. Дем'ян. Він поділяв націоналістичні погляди, адже вони впливали з програмних ідей та документів С. Бандери, Я. Стецька. Тому КУН запропонував йому взяти участь у виборах до Верховної Ради України в 1994 році від їхньої організації. Знаємо, як непросто було Григорію Васильовичу зважитися на цей крок, оскільки він «з головою» поринув у світ науки.

Метою цієї статті є розкриття законодавчих ініціатив та пропозицій Григорія Дем'яна у Верховній Раді України другого скликання (1994—1998 рр.). Методологія дослідження опирається на історичні, політологічні, юридичні, культурологічні й аналітико-теоретичні методи, які дали змогу об'єктивно оцінити нормативно-правову базу цілої системи.

Основна частина. Друзі-однодумці (передусім Слава Стецько) переконали Г. Дем'яна в тому, щоб він погодився балотуватися кандидатом у депутати по Турківському виборчому округу (туди входила також його рідна Сколівщина та частина Старосамбірщини). На сьогодні у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника зберігається посвідчення реєстрації Дем'яна Г.В. кандидатом у народні депутати у Турківському виборчому округу № 281. Документ виданий 4 лютого 1994 року [1]. Його програма в депутати до Верховної Ради України відповідала програмі Конгресу Українських Націоналістів, яка була суголосна з власною позицією робити щось корисне для добра Української нації. Великий простір для реалізації таких намірів дає виборча платформа Конгресу Українських Націоналістів «Український вибір — 94». Далі Г. Дем'ян поставив перед собою виконання завдань у галузі внутрішньої політики:

1. Подолання кризи влади в Україні, забезпечення порядку, ефективної роботи у сфері національної безпеки.

2. Прийняття Конституції України.

3. Поборювання будь-яких форм расизму, шовінізму, тоталітаризму, колоніалізму, марксизму і ленінізму.

4. Офіційного визнання боротьби ОУН і УПА визвольним рухом за національну незалежність України.

5. Формування нових програм розвитку науки, освіти та культури.

Економічна політика має забезпечувати добробут громадян. Сільське господарство пріоритетне. Земля повинна належати селянам, які на ній працюють. Промисловість зобов'язана перебудовуватись на основі світових стандартів.

У зовнішній політиці — співпраця на взаємних засадах з усіма країнами. В питаннях оборони і державної безпеки — будова висококваліфікованої, по сучасному озброєної Української Національної Армії [2].

Зважаючи на чітку національну позицію Г. Дем'яна, публічність, щирість і відвертість, виборці віддали йому величезну перевагу голосів, і він став народним депутатом та склав присягу на вірність Україні, текст якої зберігся в його особовому архіві у Львівській національній науковій бібліотеці. «Присягаю на вірність Україні — йдеться в документі. — Зобов'язуюсь усіма своїми діями боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу. Присягаю додержуватися Конституції України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників» [3]. Далі — Дем'ян Григорій Васильович, виборчий округ № 281 і скріплено власним підписом.

У діяльності Г. Дем'яна — народного депутата Верховної Ради України (іл. 1) виявилась низка пріоритетних завдань, зокрема надання офіційного визнання ОУН, УПА, з'ясування стану Збройних Сил України, інших силових структур, а також захист української мови і культури, в тому числі кни-

Іл. 1. Депутат Г. Дем'ян перед Верховною Радою України. Київ, 1996 р.

годрукування, українського кіно і т. д., визнання статусу гірських районів Карпат тощо.

Уже на першій сесії 12 липня 1994 року Г. Дем'ян зробив повідомлення про те, що п'ятдесят років тому був утворений підпільний парламент — УГВР (Українська Головна Визвольна Рада), президентом якого став Кирило Осьмак із Полтавщини, його члени Ростислав Волошин-Павленко, Петро Полтава, Йосип Позиченюк, Осип Дяків-Горновий, Роман Шухевич та інші, котрі загинули у визвольній боротьбі [4, с. 17—18]. Він запропонував вшанувати їх пам'ять у парламенті України вставанням і хвилиною мовчання. Зробили це тільки депутати національно-державницького спрямування.

Великою стурбованістю народного депутата було те, що деякі члени нашої держави належним чином не реагують на виклики часу. Тому він говорив про це відверто на третій сесії Верховної Ради 14 лютого 1995 року, наголосивши, що і виборці, і національно-патріотичні організації незадоволені серією угод з Росією та іншими країнами СНД, у яких уряд та керівники низки міністерств поступаються сусідній державі незалежністю і суверенітетом України [5, с. 27—28]. А тому Г. Дем'ян ініціював від Конгресу Українських Націоналістів пропозицію урізноманітнювати форми ідеологічної роботи [6].

Наскрізним для Г. Дем'яна було вирішення кола питань, пов'язаних з темою визнання учасників національно-визвольної боротьби ОУН—УПА. Так, 22 грудня 1995 року на засіданні Верховної Ради він висловив критичні зауваження до дуже несправедливого, за його спостереженнями, закону України про внесення змін і доповнень до Закону України про статус ветеранів війни, гарантій їх соціального захисту. На переконання Г. Дем'яна, цей закон кривдить багато тисяч учасників національно-визвольних змагань, мільйони їхніх дітей та онуків. Росія, яка оголосила себе спадкоємницею СРСР, повинна сама виплачувати пенсії та допомоги ветеранам усіх своїх воєн, у тому числі й тим, що живуть в Україні [7, с. 50—52].

За дорученням групи «Державність» Г. Дем'ян вніс пропозицію про пенсійне забезпечення змін, у яких необхідно передбачити належне винагородження учасників національно-визвольної боротьби ОУН і УПА в 1940—1960-х роках [8, с. 78—81]. Він доводив також необхідність офіційного визнання за-

слуг цього руху, головну мету якого підтвердив референдум 1 грудня 1991 року. Народний депутат продовжував наполягати на вирішенні питань перед Російською Федерацією про те, щоби вона як спадкоємниця СРСР сама виплачувала пенсії тим людям, які воювали за інтереси імперії, а не перекладала це на плечі України. В той же час, на його думку, не можуть осторонь залишатися учасники національно-визвольних змагань.

Національні питання були пріоритетними під час спільної роботи Г. Дем'яна з колегами народними депутатами над законопроектом Конституції України — основним Законом, що закріплює головні засади організації держави та суспільства, утверджує свободи та обов'язки людини і громадянина. До слова, Верховна Рада України прийняла її 28 червня 1996 року. Голосував за неї і Г. Дем'ян. Він зберіг друкований примірник документа з підписами — автографами депутатів та передав його на збереження як історичний документ у відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника [9]. Відразу ж Світовий конгрес юристів звернувся до Г. Дем'яна з подякою за ухвалення Верховною Радою Конституції України [10].

Постійно на порядку денному Г. Дем'яна перебувало питання про визнання на державному рівні учасників національно-визвольної боротьби. Він був ініціатором наукового висновку про дискримінацію борців ОУН і УПА. Цей документ підписало понад двісті вчених та народних депутатів з різних регіонів України. В ньому стверджується, що ця боротьба мала справедливий характер і зауважено, що не треба також перекручувати рішення Нюрберзького процесу, в яких серед звинувачень німецького нацизму насправді є й те, що гітлерівці придушували націоналістичний рух ОУН і УПА. 17 вересня 1996 року Г. Дем'ян оголосив у Верховній Раді на пленарному засіданні текст з цього приводу. Повний варіант виступу народного депутата, який обірвав голову Верховної Ради О. Мороз, опублікований у часописі «Визвольний шлях» [11, с. 42—43]. У ньому йдеться про те, що політично незаангажовані дослідники історії ОУН—УПА вважають її найжорстокішою війною ХХ сторіччя. Всупереч міжнародним конвенціям окупанти розстрілювали полонених воїнів УПА, привселюдно страчували, утримували в тюрмах і таборах. Ще більше наших співвітчизників

було депортовано на повільну мученицьку смерть у Сибіру, Далекому Сході та Середній Азії.

Уже давно назріла пора, наголошував Г. Дем'ян, усім спадкоємцям і послідовникам цієї етноцидної боротьби проти української нації — марксистам, ленінцям, сталіністам та іншим шовіністам вибачитися за здійснені злочини. Та соціаліст С. Кіяшко, росіянин О. Черноков, замість покаятися, фактично оголосили продовження старої політики Гітлера — Сталіна, спрямованої проти полеглих і живих борців ОУН і УПА, їхніх дітей та онуків. На жаль, підтримав цю провокацію і О. Мороз. Однак Г. Дем'ян запропонував перевіряти репресивні органи, а дискримінацію борців за волю України негайно припинити.

Як народний депутат він неодноразово піднімав питання захисту патріотів з ОУН і УПА. Часто брав участь в обговоренні претендентів на суддів до Конституційного суду України (В. Бойка, В. Жук), з'ясовуючи в них, чи можна зробити так, аби покласти край законодавчій, політичній, моральній і матеріальній дискримінації мільйонної групи учасників національно-визвольної боротьби в 1940—1950-х роках. Проте ствердною відповіді він таки не отримав. Натомість Г. Дем'ян запропонував створити «Комісію для підготовки Закону України про припинення всіх видів і форм дискримінації та вшанування на державному рівні учасників національно-визвольної боротьби ОУН—УПА, їх попередників та наступників» [12, с. 10]. Така комісія, на переконання народного депутата, за нормальною логікою і давно назрілою національною потребою ефективно може спричинитися, щоб раз і назавжди припинити законодавчу, моральну, економічну систему дискримінації єдиної, але дуже чисельної, багатомільйонної суспільної групи українців — полеглих і живих учасників національно-визвольної боротьби ОУН і УПА, їхніх дітей та онуків.

На сьомій сесії Верховної Ради України 20 червня 1997 року Г. Дем'ян звернувся до колег-депутатів, усіх братів-українців, щоб вшанувати пам'ять полеглих за волю України. Він наголосив про гідне відзначення лідерів націоналістичного і повстанського руху — 90-ліття Зенона Коссака і генерала УПА Дмитра Грицяя — «Перебийноса». Тоді ж прозвучала у його записі як вітання з приводу ювілеїв пісня «В славнім селі Конюхові»; вона транслювалася із

сесійної зали на всю Україну [13, с. 125—126]. У газеті «Шлях перемоги» Г. Дем'ян опублікував поздоровлення з Верховної Ради борцям ОУН—УПА, в тому числі й текст пісні «В славнім селі Конюхові» [14]. Автор висловив сподівання, що пройде небагато часу і найвищі керманічі української держави не тільки радо вітатимуть дітей і онуків тих найкращих представників нашої нації, які ціною власного життя і жертвності підняли героїзм на найвищий ступінь відваги, самопосвяти, невтомності, але вважатимуть за найбільшу честь поспілкуватися з ними. Це робитиметься, як сподівався народний депутат, за всіма нашими і світовими найкращими традиціями.

А вже на восьмій сесії Верховної Ради України 7 жовтня 1997 року Г. Дем'ян оголосив вітання з нагоди 55 річниці УПА. Він поздоровив усіх тих учасників, які дожили й сьогодні працюють на зміцнення нашої держави, а також дітей та онуків учасників визвольного руху, які полягли в ті роки [15, с. 14—16].

Окрім питань, пов'язаних з УПА, Г. Дем'ян акцентував і на формуванні сучасної української армії. 5 травня 1997 року він підтримав виступи у Верховній Раді України депутатів Ратушного, Біласа, Білоуса і Скіпальського в тому, що посадові особи мало уваги приділяють цій проблемі, а це шлях до ліквідації незалежності. В той же час ведеться недостатня робота для покращення ситуації в армії та інших силових структурах України [16, с. 14]. 13 червня того ж року Г. Дем'ян виступив на захист Збройних Сил України, підкресливши, що організатори антидержавних провокацій у різних містах України і навіть у Верховній Раді проводять їх за давно напрацьованими імперськими сценаріями 1917—1920 та 1940—1960-х років. Досить згадати псевдопетлюрівські батальйони Льва Троцького та пізніші псевдоповстанські групи емгебістів. Тепер одні провокатори влаштовують побоїща, другі голосують проти зближення України з НАТО, треті — демагогічно силкуються послабити нашу Батьківщину, її Збройні Сили і цим забезпечити сприятливі умови для подальшого зросійщення України і можливої агресії північного сусіда. Особливою сіллю в очах є українська мова — душа нашої нації. Багато надходить звернень з військових навчальних закладів, з кадрових полків і дивізій Української армії, що там воєначальники навіть витягують на світ

старі червоні імперські прапори, під якими нищили нашу націю [17, с. 77—79].

Наступний блок роботи народного депутата стосується захисту української мови та національної культури загалом. Як наукового співробітника Інституту народознавства Г. Дем'яна турбували передусім питання, пов'язані з діяльністю вчених Національної академії наук України. 30 червня 1994 року він звернувся до Президента НАНУ, аби вся робота науковців була спрямована для утвердження незалежності України та ліквідацію наслідків багатовікового колоніального поневолення. На переконання депутата, свої можливості Академія наук не виконує сповна. Особливо прикра ситуація у мовно-видавничій справі, де ще продовжується стара негативна практика [18, с. 23—24].

Мовна ситуація в Україні не тільки в академічних установах, а й університетах, інститутах, школах, дитячих садках була завжди пріоритетною для Г. Дем'яна. Ще в Славській середній школі він застерігав учнів, учителів, щоб вони не вживали зросійщених слів, стежили за своїм мовленням, і кожен намагався виконувати ті поради, зважаючи на авторитет Григорія Васильовича як одного з найбільших знавців з цього питання. Тих позицій дотримувався, перебуваючи у Верховній Раді. Більше того, народний депутат пропонував прийняти ухвалу Верховної Ради про те, щоби кожен доповідач, який виступає з проектом закону, виголошував свої міркування українською мовою [19, с. 54—55]. Він наполегливо вимагав у парламентарів, урядовців, скажімо, замість слів «казна», «казенний» уживати український термін «державна скарбниця» та інші.

У зв'язку з тим, що частина наших урядовців і депутатів уперто не хочуть виступати українською мовою, Г. Дем'ян апелював до них, чи приємно їм буде, коли його питання звучатимуть однією з іноземних мов. Після того він виголосив німецькою мовою: «Sagen mir, wann werden Sie ukrainisch sprechen?» Далі народний депутат продовжив розмову про розташування атомних електростанцій, у тому числі й Чорнобильської під самою столицею України Києвом. Вони планувались не в Україні, а в Москві і придумані їхніми шовіністичними колами, які таким чином хотіли прикрити себе Україною. Тоді ж Г. Дем'ян до іншого доповідача звернувся польською мовою: «Niech pan będzie laskawy

powiedać mnie, dla czego on nie chce po ukraińsku?» [20, с. 58—59].

При кожній нагоді Г. Дем'ян намагався порушувати проблеми державної мови. Скажімо, у запитанні до судді Луганського обласного суду Людмили Манаківної він наголошував на тому, чи буде вона послідовно і рішуче дотримуватися у своїй роботі 10-ої статті Конституції. Далі зачитував їй названу статтю: «Державною мовою України є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України». Але бажаної відповіді від судді він не отримав [21, с. 64—65]. Невдовзі народний депутат запропонував накладати мораторій на п'ять чи десять років на внесення будь-яких змін до Конституції України. Припинити конфронтацію між законодавчою та виконавчою гілками влади. Мова виступів у парламенті має бути українською державною [22, с. 18—19].

Частина депутатської роботи Г. Дем'яна пов'язувалася із захистом національної культури. В одному з виступів у Верховній Раді він констатував, що переважна більшість творчих спілок, видатних діячів мистецтва й літератури стали на національні позиції, однак невдоволені антиукраїнською діяльністю теперішнього міністра культури Дмитра Остапенка, який не сприяє розвитку різних її сфер, збереженню національної спадщини. Крім того, міністерство обмежує можливості для нормальної роботи оргкомітету фестивалю «Червона рута» [23, с. 11—12]. Звинувачення прозвучали в рекламуванні антиукраїнства. Г. Дем'ян різко виступив стосовно антинаукового кінофільму «Дзвін».

Як депутата від Конгресу Українських Націоналістів Г. Дем'яна турбувала доля українського телебачення. 7 березня 1997 року він наголосив у Верховній Раді, що «виборців, усіх порядних людей в Україні дуже хвилює ситуація, що склалася на телебаченні, частково на радіо та, на жаль, у багатьох засобах друкованої продукції. Піднялася неприйнятна, дивовижна хвиля паплюження всього національно-патріотичного. Чи не пора нам на державній основі підійти до того, щоб те святе, що є в нашій нації, не паплюжилось?» [24, с. 19].

1 квітня 1997 року Г. Дем'ян порушив питання про підвищення духовності наших телепередач. Це, звичайно, вже простежувалося й раніше, але часто

доводилося чути від людей, що керівні інституції, які займаються нашим державним телебаченням, стають інституціями зросійщення. Особливо сумна справа з відбором кінофільмів для демонстрування. На телеекрані — насилля, жорстокість або старий імперсько-більшовицький мотлох [25, с. 58—59].

Залишки політиканських сил, що досі сидять у керівних структурах усіх без винятку гілок влади та поза нею, із завзятістю приречених намагаються зберегти якнайбільше елементів російсько-імперіалістичних псевдонаукових вигадок у духовності недавніх колоній — заявив 6 листопада 1997 року Г. Дем'ян на сесії Верховної Ради України. Як фаховий історик далі обґрунтував свою позицію. Оскільки колаборанти червоної Москви затіяли нову хвилю фальсифікаторсько-реваншистського пустомельства навколо більшовицького перевороту 1917 року, він зобов'язаний нагадати, чим були наповнені 80 років. За переписом 1926 року в СРСР налічувалося 198 націй. На початку 1990 років з них залишилась тільки половина. А знищували їх такими ж методами, як і українців: найжорстокішою загарбницько-колоніальною війною 1918—1922 років, голодоморами 1921—1923, 1932—1933, 1946—1947 років, безперервними репресіями і розстрілами, нечуваними депортаціями. Наша нація за цей час втратила не менше 45 мільйонів людей.

Україна добре пам'ятає, як до 20-річчя ленінського жовтня гинули її найкращі сини і дочки від чекістських куль у Сандормосі. Ми не забули Биківні і передмістя Вінниці, казематів Жовтневого палацу в Києві, тюремних катівень у Дрогобичі, Самборі, Стрию. Лише в шахтах Саліни, що в Старосамбірському районі на Львівщині, у червні 1941 року садисти страшили 3600 дітей, дівчат і жінок, молодих хлопців, чоловіків, знищивши духовний генофонд нації.

Далі прозвучала команда заступника спікера О. Ткаченка «Вимкніть мікрофон», і виступ закінчити не вдалося [26, с. 62—63].

Від початку каденції народного депутата як представника гірських районів Львівщини Г. Дем'ян активно долучився до підготовки законопроекту про статус гірських населених пунктів в Україні. Нам пощастило виявити в його домашньому архіві варіант документа, куди він вносив свої пропозиції, робив деякі виправлення [27]. Там є перелік населених пунктів не тільки з Львівщини, а й Закарпат-

ської, Івано-Франківської та Чернівецької областей. До слова, у багатьох з них побував Г. Дем'ян у часи своєї педагогічної та науково-пошукової роботи. Ми знайшли в проекті Закону про статус гірських населених пунктів доповнення щодо критеріїв, згідно з якими запропоновано певні території відносити до категорії гірських (розташування села чи місечка, наявність ріллі, суворість кліматичних умов тощо). Народний депутат хотів бачити більше державних гарантій, які надаватимуть людям (бюджетні кошти, здійснення різноманітного будівництва, встановлення доплат). Особлива увага була сконцентрована на питанні пільг мешканцям, зокрема оплати праці (20% надбавки), збільшення розміру пенсій тощо.

15 жовтня 1996 року Г. Дем'ян, звертаючись до прем'єр-міністра, наголосив, що в Програмі діяльності Кабінету Міністрів нічого не сказано про те, що уряд передбачає зробити для реалізації Закону про статус гірських населених пунктів України [28, с. 49]. На думку народного депутата, болючими проблемами там залишаються бездоріжжя, погане автобусне сполучення, переробка деревини, продукції тваринництва.

Під час депутатства у Верховній Раді України другого скликання форми діяльності Г. Дем'яна перейшли у сферу державної політики. Він намагався виконувати повною мірою програму Конгресу Українських Націоналістів, яку виголошував з трибуни найвищого законодавчого органу. Доповідач акцентував на вирішенні основного завдання — офіційного визнання ОУН і УПА на державному рівні, вшанування пам'яті героїв національно-визвольних змагань. До пріоритетних завдань належали захист української мови, культури. А для мешканців гірських населених пунктів депутат домігся прийняття закону про особливий статус, який передбачив певні пільги.

Висновки. Результати громадсько-політичної діяльності Г. Дем'яна були пов'язані з новими викликами часу, породженими боротьбою за політичні права суспільства. Він узяв на себе важливі обов'язки: всіма силами й доступними засобами змагати за утвердження національних інтересів українців. Форми роботи були різні, зокрема публічні виступи, депутатська робота у Верховній Раді України другого скликання (1994—1998 рр.). Вони спрямо-

вані на захист рідної мови, культури, віри, створення й розвиток нової української армії, та найголовніше питання, — офіційне визнання героїв національно-визвольних змагань ХХ століття. В тому полягала його непохитна державницька позиція.

1. Посвідчення реєстрації Дем'яна Г.В. кандидатом у народні депутати Верховної Ради України. Турка, 1994. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника. Ф. 207. Од. зб. 4. 1 арк.
2. Дем'ян Г.В. Програма кандидата в депутати до Верховної Ради України від Конгресу Українських Націоналістів. *Життя і праця*. Львів, 1994. 11 березня.
3. Дем'ян Г.В. Текст присяги на вірність Україні. *Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника*. Ф. 207. Од. зб. 5. 1 арк.
4. Дем'ян Г.В. Про 50-річчя утворення підпільного парламенту — УГВР. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1994. № 40. 12 липня. С. 17—18.
5. Дем'ян Г.В. Про угоди України з Росією та іншими країнами СНД. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1995. № 13. 14 лютого. С. 27—28.
6. Дем'ян Г.В. Урізноманітнюймо форми ідеологічної роботи. *Шлях перемоги*. 1995. 18 лютого.
7. Дем'ян Г.В. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1995. № 63. Ч. I. 22 грудня. С. 50—52.
8. Дем'ян Г.В. Пропозиція про пенсійне забезпечення змін для учасників національно-визвольної боротьби ОУН—УПА. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ч. I. 7 лютого. С. 78—81.
9. Конституція України (Друкований примірник з підписами — автографами депутатів ВРУ). *Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника*. Ф. 207. Од. зб. 264. 57 с.
10. Світовий конгрес юристів. Лист до Г. Дем'яна з подякою за ухвалення Верховною Радою України Конституції України. *Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника*. Од. зб. 246. 1 арк.
11. Дем'ян Г. Дискримінацію — припинити! *Визвольний шлях*. 1997. Ч. 1. С. 42—43.
12. Дем'ян Г.В. Про створення «Комісії для підготовки Закону України про припинення всіх видів і форм дискримінації та вшанування на державному рівні учасників національно-визвольної боротьби ОУН—УПА». *Бюлетень Верховної Ради України*. 1997. № 82. 16 травня. С. 10.
13. Дем'ян Г.В. Про відзначення ювілеїв націоналістичного і повстанського руху З. Коссака та Д. Грицяка. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1997. № 108. 20 червня. С. 125—126.
14. Дем'ян Г.В. Вітання з Верховної Ради борцям ОУН—УПА та їх родинам. *Шлях перемоги*. 1997. 26 червня.
15. Дем'ян Г.В. Вітання з нагоди 55 річниці УПА. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1997. № 23. 7 жовтня. С. 14—16.
16. Дем'ян Г.В. Про недостатню роботу в армії. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1997. № 70. 7 травня. С. 14.
17. Дем'ян Г.В. Про Збройні Сили України. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1997. № 101. Ч. II. 13 червня. С. 77—79.
18. Дем'ян Г.В. Звернення до Президента НАН України. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1994. № 32. 30 червня. С. 23—24.
19. Дем'ян Г.В. Пропозиція про виголошення доповідей у Верховній Раді українською мовою. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1996. № 20. 28 лютого. С. 54—55.
20. Дем'ян Г.В. Звернення до доповідачів народних депутатів оголошувати виступи українською мовою. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1997. № 44. 1 квітня. С. 58—59.
21. Дем'ян Г.В. Про дотримання 10-ї статті Конституції України. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1997. № 78. 14 травня. С. 64—65.
22. Дем'ян Г.В. Мова виступів у парламенті має бути українською. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1997. № 137. 28 серпня. С. 18—19.
23. Дем'ян Г.В. Про антиукраїнську діяльність міністра культури Д. Остапенка. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1996. № 112. Ч. I. 4 липня. С. 11—12.
24. Дем'ян Г.В. Про ситуацію на державному телебаченні, інших засобах масової інформації. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1997. № 30. 4 березня. С. 19.
25. Дем'ян Г.В. Про наші телепередачі. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1997. № 44. 1 квітня. С. 58—59.
26. Дем'ян Г.В. Псевдонакові вигадки у духовності. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1997. № 44. 1 квітня. С. 62—63.
27. Закон про статус гірських населених пунктів України (проект). 8 арк. (Зберігається в домашньому архіві Г. Дем'яна).
28. Дем'ян Г.В. Про реалізацію Закону про статус гірських населених пунктів України. *Бюлетень Верховної Ради України*. 1996. № 24. 15 жовтня. С. 49.

REFERENCES

- Demyan, H. (1994). Registration certificate of H.V. Demyan as a candidate for the people's deputies of the Verkhovna Rada of Ukraine. Turka. *Manuscripts Department of the V. Stefanyk Lviv National Scientific Library*. F. 207. Unit coll. 4 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1994, march 11). The candidate's program for the Verkhovna Rada of Ukraine from the Congress of Ukrainian Nationalists. *Life and Work*. Lviv [in Ukrainian].
- Demyan, H. Text of the oath of allegiance to Ukraine. *Manuscripts Department of the V. Stefanyk Lviv National Scientific Library*. F. 207. Unit coll. 5 [in Ukrainian].

- Demyan, H. (1994, July 12). About the 50-th anniversary of the formation of the underground parliament. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 40, 17—18 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1995, February 14). About Ukraine's agreements with Russia and other CIS countries. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 13, 27—28 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1995, February 18). Diversify the forms of ideological work. *Path of Victory* [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1995, December 22). About the status of war veterans, guarantees of their social protection. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 63 (Part I, pp. 50—52) [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1996, February 7). Proposal for pension provision changes for participants of the national liberation struggle OUN-UPA. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 18 (Part I, pp. 78—81) [in Ukrainian].
- Constitution of Ukraine (Printed copy with signatures — autographs of the VRU deputies). *Manuscripts Department of the V. Stefanyk Lviv National Scientific Library*. F. 207. Unit coll. 264 [in Ukrainian].
- World Congress of Jurists. Letter to H. Demyan thanking for the adoption of the Constitution of Ukraine by the Verkhovna Rada of Ukraine. *Manuscripts Department of the V. Stefanyk Lviv National Scientific Library*. Unit coll. 246 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1997). Stop discrimination! *Liberation Path* (Part 1, pp. 42—43) [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1997, May 16). On the creation of the «Commission for the Preparation of the Law of Ukraine on the Termination of All Types and Forms of Discrimination and the State-Level Honor of Participants of the National Liberation Struggle OUN-UPA». *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 82, 10 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1997, June 20). On commemorating the anniversaries of the nationalist and insurgent movement Z. Kossak and D. Hrytsai. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 108, 125—126 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1997, June 26). Greetings from the Verkhovna Rada to the fighters of OUN-UPA and their families. *Path of Victory* [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1997, October 7). Greetings on the occasion of the 55th anniversary of the UPA. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 23, 14—16 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1997, May 7). About insufficient work in the army. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 70, 14 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1997, June 13). About the Armed Forces of Ukraine. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 101 (Part II, pp. 77—79) [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1994, June 30). Appeal to the President of the NAS of Ukraine. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 32, 23—24 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1996, February 30). Proposal to deliver reports in the Verkhovna Rada in Ukrainian. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 20, 54—55 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1997, April 1). Appeal to the speakers of the people's deputies to make speeches in Ukrainian. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 44, 58—59 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1997, May 14). On adherence to Article 10 of the Constitution of Ukraine. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 78, 64—65 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1997, August 28). The language of speeches in parliament must be Ukrainian. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 137, 18—19 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1996, July 4). On the anti-Ukrainian activities of the Minister of Culture, D. Ostapenko. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 112 (Part I, pp. 11—12) [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1997, March 4). On the situation in state television and other mass media. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30, 19 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1997, April 1). About our TV shows. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 44, 58—59 [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1997, April 1). Pseudoscientific fabrications in spirituality. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 44, 62—63 [in Ukrainian].
- Law on the status of mountainous settlements in Ukraine (draft). (Stored in the home archive of H. Demyan) [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1996, October 15). On the implementation of the Law on the status of mountainous settlements in Ukraine. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 24, 49 [in Ukrainian].